

УДК: 330.338

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.204.348-355>**Шуміло О.С.**

доктор економічних наук

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Shumilo Olha

Dr. of Economic Sc.

V. N. Karazin Kharkiv National University

<https://orcid.org/0000-0002-0574-248X>**Коптєва Г.М.**

доктор економічних наук

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Koptieva Hanna

Dr. of Economic Sc.

National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

<https://orcid.org/0000-0002-3082-2094>**Шелест О.Л.**

кандидат економічних наук

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Shelest Oleksii

PhD in Economics

Educational and Scientific Institute "Ukrainian Engineering Pedagogics Academy"

V.N. Karazin Kharkiv National University

<https://orcid.org/0000-0001-8397-9397>

ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЧИХ, ЛОГІСТИЧНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті обґрунтовано та доповнено теоретичні і практичні засади імпортозаміщення. У результаті проведеного компаративного аналізу досліджено суть поняття «імпортозаміщення» й виділені особливості визначень науковців. Узагальнюючи існуючі дослідження науковців доповнено теоретичний базис імпортозаміщення авторським визначенням. Розглянуто основні групи стратегій імпортозаміщення, що існують у світовій практиці з належними їм характеристиками, інструментами досягнення очікуваних результатів. Зазначено про необхідність формування стратегії імпортозаміщення на рівні держави та підприємства. Визначено цілі політики імпортозаміщення на державному рівні та на рівні діяльності підприємства. Досліджено вплив імпортозаміщення як стратегічного чинника на виробничу, логістичну, та інноваційну діяльність підприємства, визначено ефект від впливу. Зазначено про важливість та переваги імпортозаміщення для держави та підприємства.

Ключові слова: імпортозаміщення, ефективність, підприємство, виробництво, логістика, інновації.

IMPORT SUBSTITUTION AS A STRATEGIC FACTOR IN IMPROVING THE EFFICIENCY OF PRODUCTION, LOGISTICS, AND INNOVATION PROCESSES IN ENTERPRISES

The article examines the theoretical and practical foundations of import substitution. As a result of a comparative analysis, the essence of the concept of "import substitution" is examined and the peculiarities of scientists' definitions are highlighted. Summarizing existing scientific research, the theoretical basis of import substitution is supplemented with the author's definition. Import substitution is proposed to be understood as a process, as a strategy of an enterprise based on the principles of efficiency and economic feasibility of import substitution within the framework of a comprehensive state policy and aimed at improving the efficiency of production, logistics, and innovation processes at

the enterprise. The article considers the historical aspects of import substitution. The main groups of import substitution strategies that exist in global practice are described, along with their characteristics and the tools for achieving the expected results. Among them, the following groups are highlighted: strategy for relatively underdeveloped domestic industries; development and creation of new domestic industries; stimulation of new promising domestic industries that will increase the volume of products for the domestic market and for export in the future. It is noted that import substitution by industry can be classified into three categories: substitution of imported resources, especially energy resources; substitution of consumer goods; substitution of goods intended for production. The main groups of import substitution strategies that exist in global practice are described, along with their characteristics and the tools for achieving the expected results. Among them, the following groups are highlighted: strategy for relatively underdeveloped domestic industries; development and creation of new domestic industries; stimulation of new promising domestic industries that will increase the volume of products for the domestic market and for export in the future. It is noted that import substitution by industry can be classified into three categories: substitution of imported resources, especially energy; substitution of consumer goods; substitution of goods intended for production.

Keywords: import substitution, efficiency, enterprise, production, logistics, innovation.

JEL classification: E29; D51; O10; L23.

Постановка проблеми. У сучасних глобалізаційних умовах українська економіка має адаптуватися до вимог єдиного європейського ринку, балансує між імпортозаміщенням і необхідністю інтеграції у світову економіку. Основними особливостями якої є тісний взаємозв'язок між економіками різних держав та різними сферами й процесами у світовому господарстві. З метою підвищення економічної самодостатності держави і незалежності від зовнішніх ринків та геополітичних трансформацій, підвищення внеску в обороноздатність, урядом країни визначено імпортозаміщення нагальною сучасною потребою, яка впливає на підвищення ефективності виробництва, розвитку інновацій й удосконалення логістичної діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми імпортозаміщення висвітлювали у своїх наукових працях вітчизняні і зарубіжні дослідники. Представники неокейнсіанської школи у попередньому столітті представили теоретичне обґрунтування та дослідили основні аспекти процесу імпортозаміщення. Серед них Самуельсон П., Фелдстайн М., Хікса Дж., Картер Н., Венері Х. та інші. Науковці розробили модель економічного зростання за рахунок імпортозаміщення товарів та зміни фінансування економіки з зовнішнього на внутрішнє, також було запропоновано зменшити торговельний дефіцит і дефіцит накопичень за рахунок запозичень із зовні. Вплив на міжнародні умови торгівлі за рахунок імпортозаміщення досліджував американський науковець Ліндерт П. Доцільність політики імпортозаміщення обґрунтовано у працях Коваль Л. Механізм імпортозаміщення як інструмент державного регулювання розглядав у своїх працях Залізнюк В. У дослідженнях Кіреєва О. описано механізм імпортозаміщення та переваги цього процесу. Імпортозаміщення на регіональному рівні досліджували Ісмаїлова Л. і Зайцев Д. Як інструмент розвитку підприємства розглядає імпортозаміщення Пугачевська К. Проблеми імпортозаміщення на машинобудівних підприємствах досліджував Бударін О.

Конкурентоспроможність імпортозамінних товарів досліджували у працях Терехов О. і Редько С.

Наявність ще багатьох праць вітчизняних та зарубіжних науковців удосконалюють дослідження у цьому напрямку, але в сучасних умовах динамічного зовнішнього середовища сповнених невизначеності, розвиток стратегій імпортозаміщення й дослідження його як стратегічного чинника впливу на ефективність виробничих, логістичних та інноваційних процесів підприємства потребує подальших досліджень.

Мета статті: обґрунтування та доповнення теоретичних і практичних засад імпортозаміщення, визначення впливу імпортозаміщення на ефективність виробничих, логістичних та інноваційних процесів на підприємстві.

Виклад основних результатів дослідження. У науковій літературі імпортозаміщення розглядається науковцями як процес, комплекс заходів, стратегія, що регулюється державною політикою та направлені на заміщення імпортої продукції вітчизняного виробництва. Проводячи компаративний аналіз визначень науковців до розуміння суті поняття «імпортозаміщення» виділено їх основні особливості (табл. 1).

Враховуючи напрацювання науковців, щодо розуміння суті імпортозаміщення слід також зазначити, що виділяється ще існування стратегічного дуального підходу. По-перше, імпортозаміщення розглядається як економічна державна стратегія основана на комплексі антикризових заходів спрямованих на стимулювання вітчизняного виробництва та зменшення залежності від імпорту продукції та послуг. По-друге, процес імпортозаміщення розглядається як стратегія в аспекті функціонування підприємства.

Отже, узагальнюючи думки науковців, пропонуємо доповнити теоретичний базис імпортозаміщення авторським визначенням, а саме пропонуємо розглядати процес імпортозаміщення як стратегію підприємства яка базується на принципах ефективності та економічної доцільності імпортозаміщення в межах комплексної державної політики й направлена на підвищення ефективності виробничих, логістичних та інноваційних процесів на підприємстві.

Таблиця 1

Особливості наукових визначень суті поняття «імпортозаміщення»

Автор	Визначення	Особливості визначення
Коваленко Н. [1]	Імпортозаміщення – це насамперед економічний процес бажаного або небажаного витиснення імпортованих товарів з вітчизняного ринку.	Процес регуляції вітчизняного ринку
Ситай В., Дальніченко О., Завсєгдашня І. [2]	Процес збільшення обсягу виробництва та внутрішнього споживання вітчизняних товарів при зниженні споживання імпортованих товарів.	Процес збільшення виробництва та споживання
Еней Я. [3]	Імпортозаміщення це – економічний процес обмеження імпорту внаслідок збільшення виробництва й споживання не менш якісних товарів вітчизняного виробництва, коли ціновий фактор не є вирішальним у споживчому виборі покупця.	Процес обмеження імпорту
Дунаєв І., Бабаєв В. [4]	Сукупність заходів зі створення умов для розвитку справедливої конкуренції на внутрішньому ринку та забезпечення диверсифікації діяльності суб'єктів базових видів економічної діяльності.	Сукупність заходів розвитку конкуренції
Ващенко Т. [5]	Комплекс заходів, які спрямовані на розвиток внутрішнього виробництва, обмеження імпорту та стимулювання споживання національних товарів.	Комплекс заходів розвитку виробництва
Мазаракі А., Мельник Т. [6]	Процес вітчизняного виробництва замінників імпортованої продукції завдяки комплексній реалізації державної політики прогресивного структурного реформування, що позитивно впливає на збільшення експорту, забезпечення потреб внутрішнього ринку з метою збалансування торговельного балансу країни.	Процес виробництва замінників імпорту на основі реалізації комплексної державної політики
Цап М., Палієчак М., Стебляк Д. [7]	Окремий напрям державної структурної політики, націлений на покращення співвідношення (за обсягами та часткою) вітчизняного виробництва, імпорту та продажу на внутрішньому ринку товарів та послуг, що реалізується шляхом стимулювання розвитку і зміцнення конкурентоспроможності реального сектора економіки, «розумного стримування імпорту», збільшення обсягів експорту, покращення торговельного балансу країни.	Напрямок державної структурної політики
Созанський Л. [8]	Сукупність державного регулювання внутрішнього виробництва продукції, яка потребує поглибленої технологічної переробки та створення високої доданої вартості	Інструмент державного регулювання
Цап М. [9]	Напрямок державної структурної політики, метою якого є покращення співвідношень вітчизняного виробництва, імпорту та продажу на внутрішньому ринку товарів і послуг, що реалізується шляхом стимулювання розвитку і покращення конкурентних позицій реального сектору економіки, стримування імпорту з застосуванням тарифних і нетарифних обмежень, збільшення обсягів експорту та покращення торговельного балансу країни.	Стратегія
Комілов А. [10, с. 23]	Під імпортозаміщенням прийнято розуміти стратегію заохочення внутрішньої промисловості шляхом введення обмежень на імпорт	Стратегія

Джерело: сформовано автором.

Історія політики заміщення імпорту сягає сто п'ятьдесят років тому. Цей процес розпочався з бажання покласти край колоніальній залежності і характеризувався пошуком шляхів відновлення зростання на чолі з вітчизняними виробниками під пануванням промислово розвинених країн. Сьогодні це означає повне зменшення

залежності від іноземних товарів і поступову заміну їх вітчизняними товарами високої якості. Світовий процес заміщення імпорту розпочався в дев'ятнадцятому столітті в Сполучених Штатах, Німеччині та Японії. У двадцятому столітті Латинська Америка, Африка та Азія продовжили політику заміщення імпорту. У двадцять першому

столітті реалізується програма імпортозаміщення російської продукції та її держав-сателітів [11].

У світовій практиці виділяють декілька основних груп стратегій імпортозаміщення з належними їм особливостями, інструментами досягнення очікуваних результатів.

Стратегія відносно слабо розвинутих вітчизняних галузей (у такій ситуації підтримка держави направлена на сектори, де у порівнянні із імпортними аналогами на внутрішньому ринку продукція не неконкурентоспроможна). Такі стратегії знаходять застосування у харчовій, легкій та важкій промисловості, у виробництві технологічно-складних товарів. Вони реалізуються завдяки обмеженню імпорту, підвищення цін на імпорту продукцію та послуги, протекціонізм, реструктуризації державних підприємств та залучення іноземного капіталу. У результаті реалізації стратегії підвищується ВВП країни, набуває росту промислове виробництво та збільшується частка продукції машинобудування що йде на експорт, покращується сервіс. Але стратегія має і свої недоліки. Вона сприяє зростанню бідності та соціального розділення в країні, впливає на підвищення інфляції та знижує інноваційну активність підприємців [11].

Розвиток та створення нових галузей вітчизняної промисловості (проведення «політики покладання на власні можливості»). Стратегія торкається сфери економіки, саме випуск товарів народного споживання, машинобудування, нафтопереробна та харчова галузі. Основними інструментами реалізації є підвищення мит на імпорт, підтримка податкової внутрішнього виробника, розвиток промислової інфраструктури, впровадження інформаційних технологій та залучення іноземних інвестицій. Позитивними змінами в результаті реалізації таких стратегій є збільшення ВВП, покращення якості персоналу, впровадження новітніх технологій, розвиток внутрішніх ринків. Але поряд із позитивними змінами слід зазначити мінуси, які полягають у недостатності експортного потенціалу та невелика ефективність важливих промислових галузей.

Стимулювання нових багатонадійних вітчизняних галузей промисловості в якій в перспективі підвищать кількість продукції для внутрішнього ринку та на експорт (підтримка від держави секторів економіки із великим потенціалом з метою збільшення експорту товарів та послуг). Стратегія реалізується також у сфері економіки: транспорт машинобудування, електроніка, фармацевтика, хімічна промисловість, за рахунок державної підтримки й збільшення експорту та модернізації за рахунок впровадження високотехнологічних новітніх технологій, проведення державної політики щодо покращення якості продукції, валютного контролю, підтримки експорту. У результаті реалізації стратегії підвищуються темпи економічного зростання, розвиваються високотехнологічні галузі, зменшується бідність населення, відбувається диверсифікація економіки. Мінусом для неї є зменшення зовнішньоторговельного сальдо та ефективності вкладень капіталу [3].

Імпортозаміщення для держави є не лише зменшенням залежності від імпорту, а й стратегією розвитку національної економіки, що включає підтримку внутрішнього виробництва, інновацій, експорту та інтеграцію до

європейського ринку.

Особливості імпортозаміщення за галузями можна класифікувати за трьома категоріями: заміщення імпортованих ресурсів, особливо енергетичних; заміщення споживчих товарів; заміщення товарів, призначених для виробництва. Кожен сектор має свої особливості, які залежать від наявності ресурсів і можливостей, швидкості обігу капіталу, інвестиційних потреб і терміну окупності проєктів [12, с. 8].

Роль держави в процесі імпортозаміщення, особливо в контексті прибутковості європейських або аналогічних виробництв, полягає в наданні компаніям організаційної та адміністративної підтримки для розвитку комерційно вигідних видів діяльності, стимулюванні їх зацікавленості в диверсифікації діяльності, виробництві нових або більш якісних товарів в Україні та створенні ринкової інфраструктури для експорту [13].

Серед головних цілей імпортозаміщення на державному рівні визначають:

- зменшення залежності від критичного імпорту та формування власних виробничих потужностей у стратегічних секторах економіки, що зміцнює економічну та національну безпеку;

- розвиток внутрішнього виробництва, а саме, стимулювання національних підприємств до створення конкурентоспроможної продукції та послуг, які є аналогами імпортних;

- збереження торговельного балансу та валютних ресурсів, шляхом зменшення відтоку валюти за імпортні товари;

- розвиток інновацій та новітніх технологій, стимулювання їх, використання цифрових технологій як заміну дорогим імпортним товарам;

- розвиток національної логістики та інфраструктури шляхом побудови власних транспортно-складських центрів та зменшення залежності від зарубіжних перевізників;

- врахування стандартів ЄС та забезпечення якості товарів і послуг відповідно них, що наближає українську продукцію та послуги до європейських норм і підвищує її конкурентоспроможність [14].

Основними цілями імпортозаміщення на рівні підприємств є [15; 16]:

- зменшення залежності від закордонних постачальників, за рахунок чого забезпечується стабільність поставок та зменшуються ризики, що виникають на митницях, або сучасні ризики із санкціями та війною в країні;

- оптимізації витрат та підвищення рентабельності підприємства, адже використання локальних ресурсів значно дешевше ніж імпортних, а також знижуються логістичні витрати та валютні ризики;

- забезпечення стійких виробничих процесів та розвиток інноваційних технологій, враховуючі зміни ринку запуск власних R&D проєктів, застосування сучасних технологій, що підвищить унікальність продукції;

- підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок створення якісних вітчизняних аналогів продукції та можливості конкурувати як на зовнішньому так і на внутрішньому ринку;

- імпортозаміщення сприяє диверсифікації бізнесу,

розширенню асортименту і виходу на нові сегменти ринку;

формування позитивного іміджу підприємства.

Для підприємства процес імпортозаміщення є потужним чинником впливу на виробничу, логістичну та інноваційну діяльність.

Так, для виробничих підприємств імпортозаміщення має прямий вплив на ефективність виробничої діяльності на основі стимулювання розвитку певних галузей інструментами якого є протекціонізм та державне регулювання шляхом реалізації політики імпортозаміщення, де рівень ефективності вимірюється через співвідношення результатів діяльності підприємства до витрачених ресурсів.

Виробництво продуктів, що замінюють імпорт, може

стати рушійною силою модернізації національної економіки та поліпшення торгового балансу країни. Якщо стратегія заміщення імпорту буде правильно реалізована, вона може забезпечити довгострокову прибутковість діяльності підприємства за рахунок випуску й реалізації конкурентоспроможного товару вітчизняними підприємствами [17].

Ефективність виробничого процесу на підприємстві від впровадження політики імпортозаміщення проявляється через зниження витрат, стабільності постачань та розвитку власних технологій, гнучкості і адаптивності виробництва, формування локальних виробничих ланцюгів (табл.2).

Таблиця 2

Вплив та можливі виклики імпортозаміщення на виробничі, логістичні та інноваційні процеси підприємства

Сфера діяльності	Позитивний вплив імпортозаміщення	Можливі виклики
Виробництво	Зниження витрат, стабільності постачань та розвитку власних технологій, гнучкості і адаптивності виробництва, формування локальних виробничих ланцюгів	Значні інвестиції та можливість випуску вітчизняної продукції нижчої якості.
Логістика	Скорочення логістичних витрат, валютних та митних ризиків, гнучкість і скороченні часу поставок, зменшення ризиків перебоїв постачань, сприяння розвитку локальної інфраструктури.	Ризик монополізації, обмежена кількість постачальників, зростання цін на перевезення, необхідність інвестицій у розвиток внутрішньої інфраструктури.
Інновації	Розробка власних вітчизняних технологій, впровадження у діяльність автоматизації і цифровізації, адаптація товарів та послуг до вимог вітчизняного ринку, формування та розвиток науково-бізнесового партнерства.	Проблеми із фінансуванням, відтік кадрів за кордон.

Джерело: сформовано автором.

У результаті стабільності постачань вітчизняних ресурсів сировини та комплектуючих на підприємстві зменшуються ризики виробництва, що сприяє більшій його прогнозованості та безперервності й забезпечується стабільний випуск продукції. Скорочення витрат виробничої діяльності – грошових коштів, прямих матеріальних, витрат на оплату праці, загальновиробничих витрат та пов'язаних із виробництвом що входять до складу собівартості продукції значно знижує її. Окрім того, підвищується рентабельність підприємства. Проведення модернізації виробництва на підприємстві та застосування інноваційних технологій, стимулювання власних інновацій та розробок, впровадження R&D забезпечують виробничому підприємству технологічну незалежність.

Імпортозаміщення у виробничій сфері сприяє кращій адаптації виробництва до клієнтів і ринкових умов, що забезпечує гнучкість процесу виробництва, швидку адаптацію вітчизняних продуктів під потреби ринків. Підвищується продуктивність виробництва та економія на масштабі за рахунок співпраці з національними підприємствами, відбувається формування промислових машинобудівних, харчових, фармацевтичних кластерів, тощо.

В умовах, коли економічне зростання та матеріальний добробут країни безпосередньо залежать від зовнішніх факторів, а ефективність вітчизняних галузей промисловості є низькою через нестабільний розвиток виробничої

та соціальної інфраструктури й нестачу кваліфікованої робочої сили, виникає необхідність стратегії імпортозаміщення [13].

Стратегія імпортозаміщення виробничих підприємств – це систематичний підхід, спрямований на зменшення частки імпортованих матеріалів, сировини та компонентів у готовій продукції. Ця стратегія забезпечує поліпшення управління якістю продукції, скорочує терміни відновлення, забезпечує повне використання виробничих потужностей підприємства та підвищує корпоративну прибутковість шляхом визначення та оцінки факторів ризику [17].

Виробництво товарів, що замінюють імпорт, може слугувати рушійною силою модернізації вітчизняної економіки та сприяти поліпшенню платіжного балансу країни. При правильній реалізації стратегія імпортозаміщення може забезпечити довгострокову прибутковість підприємств. Такий підхід надає змогу вітчизняним компаніям виробляти та реалізовувати конкурентоспроможну продукцію [17].

У сучасному суспільстві практична логістика зарекомендувала себе як один з основних елементів, що сприяють розвитку всіх видів діяльності. Це пояснюється тим, що вона забезпечує зв'язок між постачальниками та виробничими підприємствами, інтегруючи виробничий ланцюг з посередниками та роздрібними продавцями. Вона

також забезпечує зв'язки між регіонами в межах однієї країни, підкріплюючи існування сучасних ринків постачання товарів, послуг та інформації. Безперерйне функціонування ланцюга поставок є необхідною умовою для забезпечення населення країни товарами та послугами. Програми імпортозаміщення є одним із засобів зміцнення таких ланцюгів поставок шляхом їх скорочення в межах кордонів однієї країни [18].

Вплив імпортозаміщення на логістику та підвищення ефективності полягає у скороченні логістичних витрат, валютних та митних ризиків, гнучкості і скороченні часу поставок, а також сприяє розвитку локальної інфраструктури.

Так, зниження загальних витрат на логістику за рахунок внутрішніх постачальників – це завжди менші відстані перевезень, що зменшує витрати на паливо, страхування вантажів, оплату праці водіїв. Передбачуваними і швидкими стають поставки за рахунок зменшення валютних і митних ризиків, адже розрахунки проводяться у внутрішній валюті і відсутні ризики що пов'язані із курсом валют, затримками, санкціями. Значно скорочується час доставки за рахунок прискорення обороту капіталу (внутрішні постачальники забезпечують більш швидкий процес постачання) та зменшення складських витрат. Логістичні ланцюжки у межах однієї країни більш адаптивні до ринку, що проявляється у можливості швидко реагувати на коливання попиту і змінювати постачальників у межах країни, зменшуються ризики перебоїв постачань.

Імпортозаміщення є потужним драйвером інноваційних процесів, оскільки змушує підприємства розробляти власні технології, впроваджувати у діяльність автоматизацію і цифровізацію, адаптувати товари та послуги до вимог вітчизняного ринку, формувати та розвивати науково-бізнесові партнерства.

Основною умовою інвестиційно-інноваційного розвитку підприємств є відтворення національного інтелектуального капіталу шляхом імпортозаміщення. Це означає створення технологічної платформи інвестування, яка модернізує інтеграцію університетів, інноваційних підприємств, урядових та неурядових організацій, що заповнюють науково-дослідні та дослідно-конструкторські

роботи (НДДКР). Відповідно до впровадження сучасної політики неоіндустріального імпортозаміщення, технологічна платформа повинна забезпечувати взаємодію між створеними в країні платформами, науково-дослідними інститутами, університетами, інноваційними споживчими підприємствами та державою в рамках програм підтримки імпортозаміщення [19].

Ефект від впливу імпортозаміщення на інноваційну діяльність підприємства проявляється у збільшенні кількості вітчизняних наукових досліджень та розробок, на основі стимулювання їх державою, оскільки імпортозаміщення передбачає скорочення та відсутність доступу до імпортованих технологій і комплектуючих. Підприємства інвестують у власні інновації, розробляються нові національні технології та патенти. Впроваджуються нові виробничі технології, що підвищує ефективність виробництва, застосовуючи цифрові рішення, проводячи роботизацію, автоматизацію на підприємстві. Як наслідок, вироблена продукція більше відповідає потребам споживачів та є адаптованою під вітчизняні ринки, що збільшує конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому ринку.

Важливим позитивним ефектом імпортозаміщення є формування інноваційної системи, появи нових інноваційних бізнесів, поєднання бізнесу і науки для створення інновацій за рахунок співпраці з університетами та науковими інститутами.

Висновки. Імпортозаміщення є важливим для держави, оскільки сприяє економічному зростанню, зниженню залежності від імпорту, розвитку, покращенню платіжного балансу, створенню робочих місць та забезпечує національну безпеку. Для підприємства перевагами впровадження імпортозаміщення є підвищення його економічної незалежності та конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках, розвиток партнерських зв'язків з внутрішніми постачальниками та формування позитивного іміджу підприємства як «національного виробника». В умовах глобальних криз і воєнних викликів імпортозаміщення перетворюється з тактичного заходу на стратегічний напрям розвитку бізнесу та національної економіки.

Список використаних джерел

1. Коваленко Н. В. Проблеми формування конкурентоспроможності національної економіки. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prv
2. Ситай В., Дальніченко О., Завсєгдашня І. (2005) Машинобудування України: потенціал імпортозаміщення. Маркетинг в Україні. № 4. С. 8-10.
3. Еней Я. Світовий досвід політики імпортозаміщення. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2492/1/Eney_Yana_Svitovyi_dosvid_zdiisnenia_polityky_importozamishchenia.pdf
4. Дунаєв І. В., Бабаєв В. Ю. (2012) Імпортозаміщення в контексті вибору механізмів державної зовнішньоторговельної політики України. Державне будівництво. № 1. URL: https://lukyanenko.at.ua/_ld/5/500_.pdf
5. Ващенко Т. В. (2015) Реалізація стратегії імпортозаміщення як запорука розвитку експортного потенціалу промислових підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. № 3. С. 200-211. URL: <https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/mmi/volume-6-issue>
6. Мазаракі А. (2012) Імпорт та перспективи імпортозаміщення в Україні / А. Мазаракі, Т. Мельник // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. № 6. – С. 5–15
7. Цап М. В., Палінчак М. М., Стебляк Д. М. (2019) Сутнісні характеристики процесу імпортозаміщення та його ролі в соціально-економічному розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». Вип. 18. Ч. 3. С. 118–122. URL:

http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/18_3_2018ua/26.pdf

8. Созанський Л. Й. (2018) Оцінка залежності економіки України від імпорту промислової продукції кінцевого споживання. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Вип. 5. С. 20–24. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20185\(133\)/sep20185\(133\)_020_SozanskyiLY.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20185(133)/sep20185(133)_020_SozanskyiLY.pdf)
9. Цап М. В. (2015) Організаційно-економічний механізм державної структурної політики імпортозаміщення в Україні: автореф. дис. канд. екон. наук. Львів: ЛКА, 2015. С. 14.
10. Комілов А. Ф. (2012) Особливості формування політики імпортозаміщення в промисловості Республіки Таджикистан : дис. канд. екон. наук : 08.00.05 / А. Ф. Комілов. – Душанбе, – 212 с.
11. Імпортозаміщення: поняття, товари, приклади різних країн (2023) URL: https://worldbank.org.ua/3871-importozamishchennya.html#google_vignette
12. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України. – К. : НІСД, 2018. – 71 с.
13. Мельник Т. (2015) Перспективи імпортозаміщення в Україні / Т. Мельник, К. Пугачевська / Держава та економіка Вісник КНТЕУ. № 2. С. 16-33
14. Лупак Р.Л. (2018) Державна політика імпортозаміщення в системі забезпечення економічної безпеки України: пріоритети та інструменти реалізації : монографія. Львів : Видавництво ННБК «АТБ». 527 с.
15. Глобальна економіка: актуальні проблеми та вектори розвитку (2021): монографія / [С. С. Апальков та ін.] ; Дніпров. нац. ун-т ім. Олеся Гончара. - Дніпро : ДНУ, 426 с. : рис., табл. – Бібліогр.: с. 375-424.
16. Міністерство економіки України. Аналітичні матеріали щодо політики імпортозаміщення в Україні URL: <https://www.me.gov.ua>
17. Кисіль Т. (2018) Теоретичне використання стратегії імпортозаміщення на промислових підприємствах / Маркетинг і менеджмент інновацій, №1 С. 64-71 URL: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>
18. Венгрин Н. М., Кричківська А. М (2025) Логістичні ланцюги та перспективи імпортозаміщення: порівняльний аналіз реєстрів ліків країн Європи. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/c>
19. Мазараки А. Мельник Т. (2021) Стратегія неоіндустріального імпортозаміщення в Україні. Вісник КНТЕУ. Інноваційна економіка. № 5 С. 4-33.

References:

1. Kovalenko N. V. (n.d.). Problems of forming the competitiveness of the national economy. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prv [in Ukrainian].
2. Sytai, V., Dalnichenko, O., and Zavsiehdashnia, I. (2005) Mashynobuduvannia Ukrainy: potentsial importozamishchennia. [Mechanical Engineering of Ukraine: Import Substitution Potential]. Marketynh v Ukraini, no. 4. Pp. 8-10. [in Ukrainian].
3. Eney, Y. (n.d.). (2017) World experience of import substitution policy. Retrieved from: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/2492/1/Eney> [in Ukrainian].
4. Dunaiev, I. V., and Babaiev, V. Yu. (2012) Importozamishchennia v konteksti vyboru mekhanizmiv derzhavnoi zovnishnyotorhovelnoi polityky Ukrainy. [Import Substitution in the Context of Alternatives for Governmental Foreign Trade Policy Mechanisms of Ukraine]. Derzhavne budivnytstvo, no. 1. Retrieved from: https://lukyanenko.at.ua/_ld/5/500_.pdf [in Ukrainian].
5. Vashchenko, T. V. (2015) Realizatsiia stratehii importozamishchennia yak zaporuka rozvytku eksportnoho potentsialu promyslovykh pidpriemstv. [The Implementation of the Import Substitution Strategy as the Key to the Development of Export Potential of Industrial Enterprises]. Marketynh i menedzhment innovatsii, No. 3 P. 200-211. Retrieved from: https://mmi.sumdu.edu.ua/wp-content/uploads/mmi/volume-6-issue-3/mmi2015_3_200_211.pdf [in Ukrainian].
6. Mazaraki A. A. (2012) Import ta perspektyvy importozamishchennja v Ukraini. [Imports and prospects for import substitution in Ukraine]. Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics No.6. – p. 5–16 [in Ukrainian].
7. Tsap, M. V., Palinchak, M. M., and Steblak, D. M. (2019) Sutnisni kharakterystyky protsesu importozamishchennia ta yoho roli v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku. [Essential Characteristics of the Process of Import Substitution and Its Role in Socio-Economic Development]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo», No.18, part 3. Pp. 118-122. Retrieved from: <http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/> [in Ukrainian].
8. Sozanskyi, L. I. (2018) Otsinka zalezhnosti ekonomiky Ukrainy vid importu promyslovoi produktsii kintsevoho spozhyvannia. [Assessment of the Ukrainian Economy's Dependence on the Import of Finished Industrial Products]. Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy, No. 5. Pp. 20-24. Retrieved from: [https://ird.gov.ua/sep/sep20185\(133\)/sep20185\(133\)_020_](https://ird.gov.ua/sep/sep20185(133)/sep20185(133)_020_) [in Ukrainian].
9. Tsap, M. V. (2015). Organizational and economic mechanism of the state structural policy of import substitution in Ukraine [Abstract of PhD thesis]. Lviv: LKA. [in Ukrainian].

10. Komilov A. F. (2012) Osobennosti formirovaniya politiki importozameshheniya v promyshlenosti Respubliki Tadzhikistan [Features of the formation of import substitution policy in the industry of the Republic of Tajikistan]: Extended abstract of Candidate's thesis. Dushanbe. [in Tajikistan].
11. Import substitution: Concept, goods, examples from different countries. (n.d.). Retrieved from: <https://worldbank.org.ua/> [in Ukrainian].
12. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. (2018). Priorytety polityky importozamishchennia u stratehii modernizatsii promyslovosti Ukrainy [Priorities of import substitution policy in the strategy of modernization of Ukrainian industry]. Kyiv: NISD.
13. Melnyk, T. M., & Puhachevska, K. S. (2015). Perspektyvy importu-zamishchennia v Ukraini [Prospects for import substitution in Ukraine]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu, (2), 16–33
14. Lupak, R. L. (2018). State policy of import substitution in the system of ensuring economic security of Ukraine: Priorities and implementation tools. Lviv: Publishing House of NNVK ATB [in Ukrainian].
15. Apalkov, S. S., et al. (2021). Global economy: Current problems and vectors of development (Monograph). Dnipro: Dnipro National University named after Oles Honchar [in Ukrainian].
16. Ministry of Economy of Ukraine. (n.d.). Analytical materials on the policy of import substitution in Ukraine. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua> [in Ukrainian].
17. Kysil, T. V. (2018). Stratehiia importozamishchennia yak perspektyvnyi napriamok rozvytku ta pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemstv mashynobudivnoi haluzi [Import-substitution strategy as a perspective direction of development and competitiveness of enterprises of engineering industry]. Efektyvna ekonomika – Efficient economy, (12). Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua> [in Ukrainian].
18. Venhryn, N. M., & Krychkovska, A. M. (n.d.). Logistics chains and prospects of import substitution: Comparative analysis of drug registries of European countries. Retrieved from: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.p> [in Ukrainian].
19. Mazaraki, A. and Melnyk, T. (2021), Stratehiia neoindustrialnoho importozamishchennia v Ukraini [Neo-industrial import substitution strategy in Ukraine]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. No.5, Pp. 4-33 [in Ukrainian].